

Kohtaanto-ongelma ja tulevaisuuden kipupisteet

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen
”Kohtaanto työmarkkinoilla” -tapahtuma
17.10.2018

Erikoistutkija Terhi Maczulskij, Palkansaajien
tutkimuslaitos

**Kohtaanto-ongelma pitää Suomen työllisyyden
onnettomana** KL / 30.8.2017

**Lauantaivieras: Ministeri Mika Lintilä huolestui
Suomen työllisyydestä, kun ”pleikkaa pelaavat
peräkammarin pojat” alkoivat yleistyä
kaupungeissakin** HS / 8.9.2018

**Suomalainen kohtaanto-ongelma karuimmillaan:
työllisyys, työvoimapula ja työttömyys lisääntyivät
samalla seudulla** KL / 26.6.2018

Alustuksen sisältö

- I. Mitä työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmalla tarkoitetaan ja mistä sen uskotaan johtuvan?

- II. Esitellään Suomea koskevia tilastollisia havaintoja kohtaanto-ongelmasta
 - ✓ Osaamistarpeet eivät kohtaa
 - ✓ Työllisten määrä korkea – sulaako kovin ydin?
 - ✓ Alueellinen liikkuvuus ja sen kitkatekijät

- III. Tulevaisuuden haasteet

I. Mitä työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmalla tarkoitetaan ja mistä se johtuu?

Copyright 2001 by Randy Glasbergen.
www.glasbergen.com

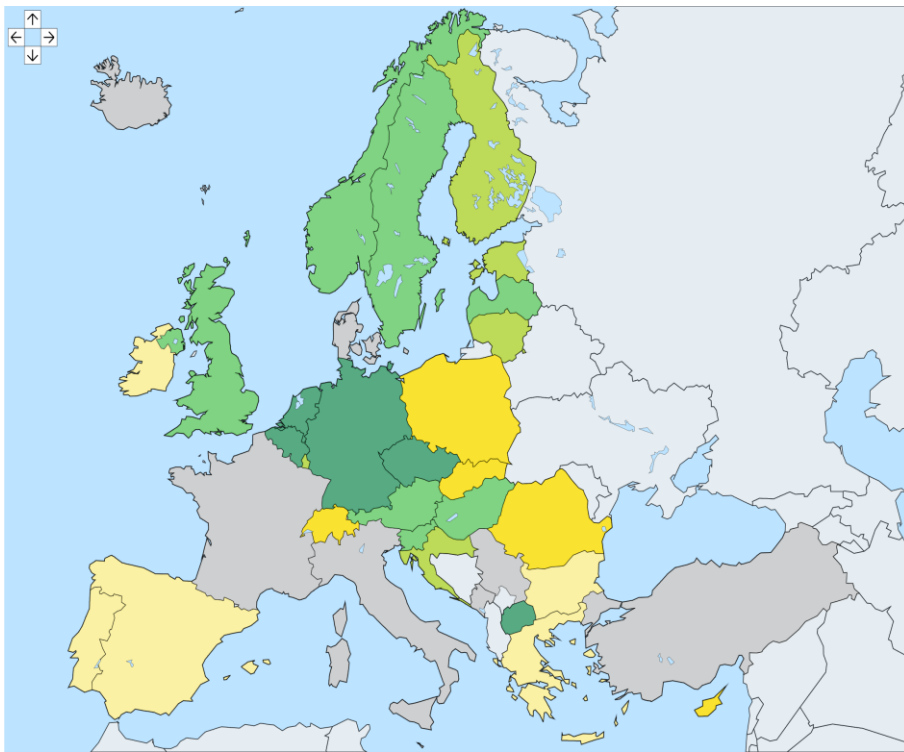
**“Right now we have openings for a beach lifeguard,
greenhouse gardener, and sauna manager.”**

Mitä työmarkkinoiden kohtaantongelmalla tarkoitetaan?

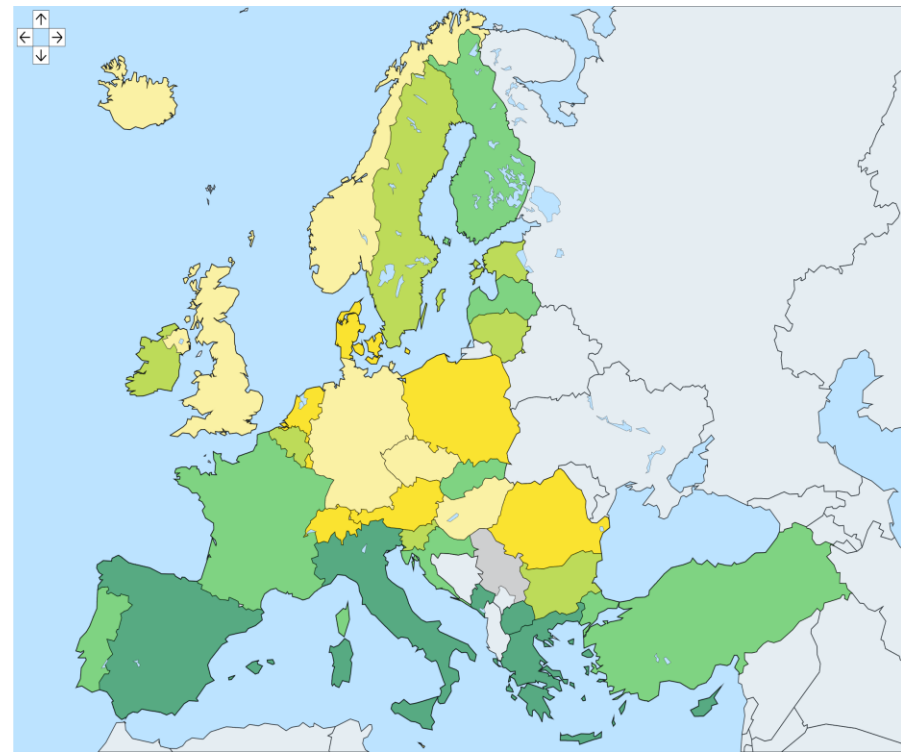
- Työmarkkina-alueella on yhtäaikaisesti pula työpaikoista ja työntekijöistä
- Suomen työmarkkinat ovat selvästi kaksijakoiset: toisaalta työllisyys kasvaa ja työpaikkoja on paljon auki, mutta toisaalta työttömien määrä laskee verkkaisesti
 - Ennuste vuodelle 2018: Työllisyysaste ~72% ja työttömyysaste ~7.5% (Palkansaajien tutkimuslaitoksen talousennuste)
- Kohtaantongelman kaksi perussyytä:
 1. Alueellinen näkökulma: avoimet työpaikat sijaitsevat eri alueilla kuin työttömät
 2. Osaamisen näkökulma: työttömän koulutus ja osaaminen ei vastaa avoimien työpaikkojen vaatimuksia

Euroopan vakanssiaste ja työttömyys

Vakanssiaste

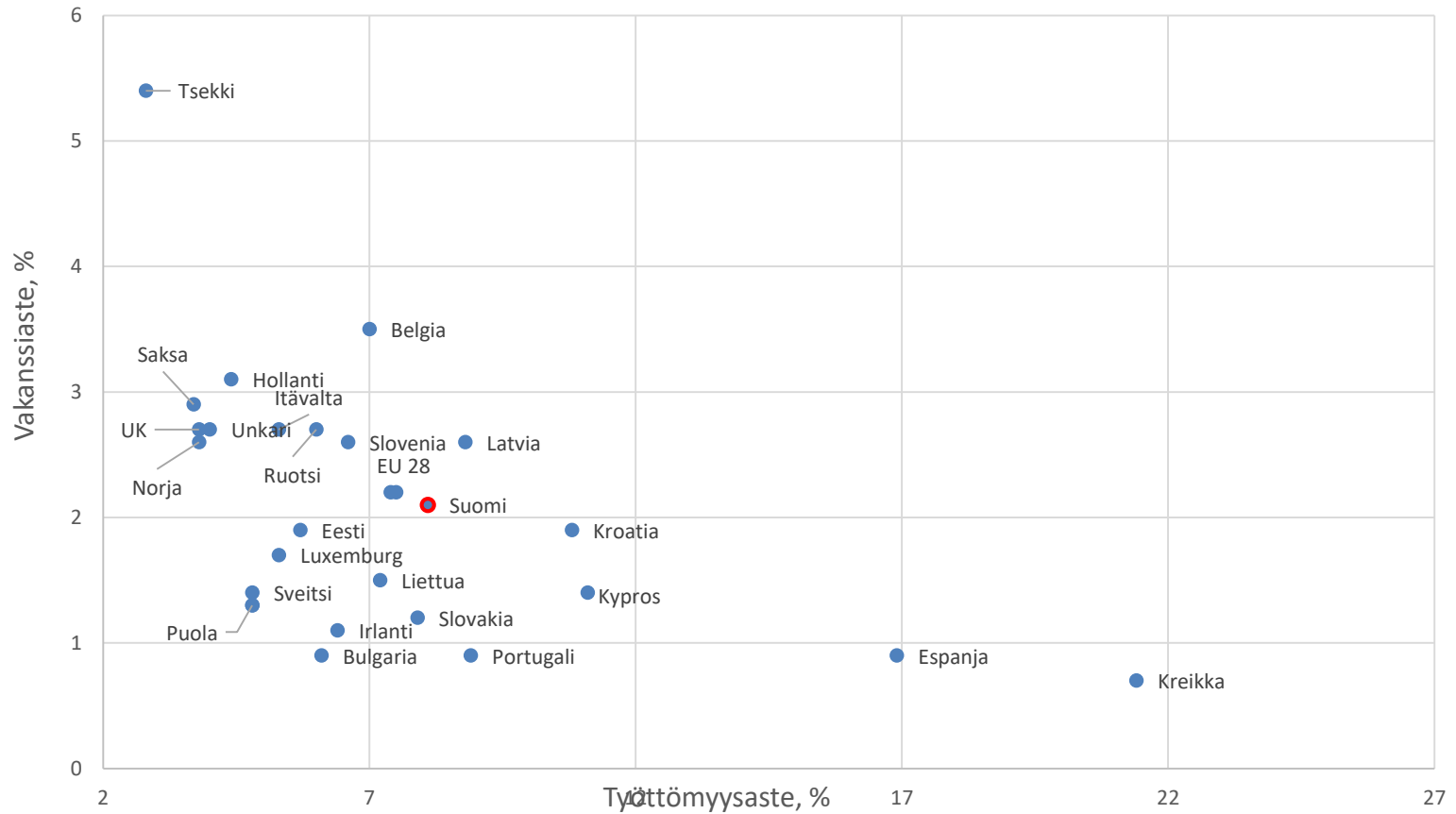

Työttömyysaste

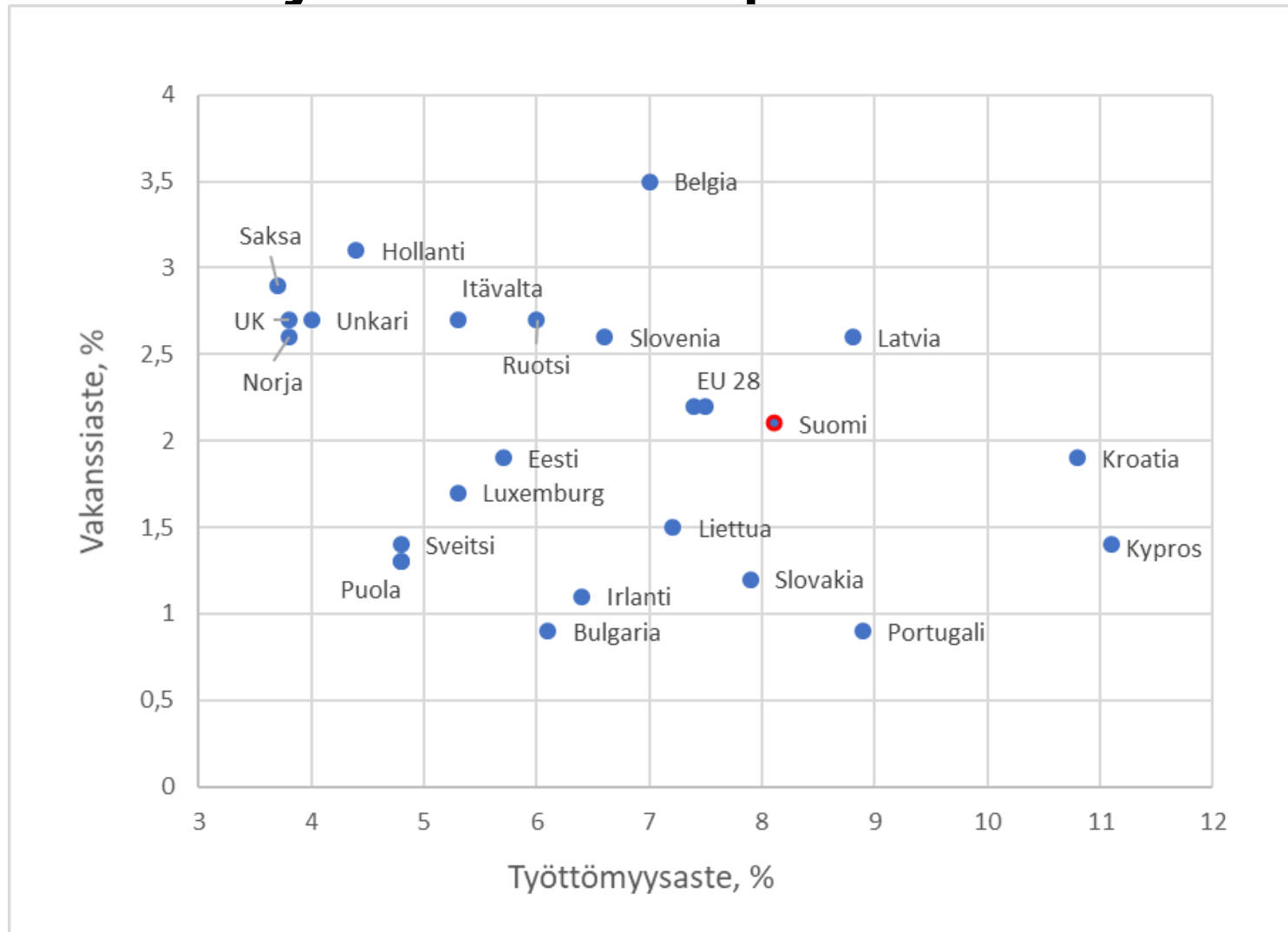
Lähde: Eurostat

EU ja Suomi

Lähde: Eurostat

EU ja Suomi – pl. outliers

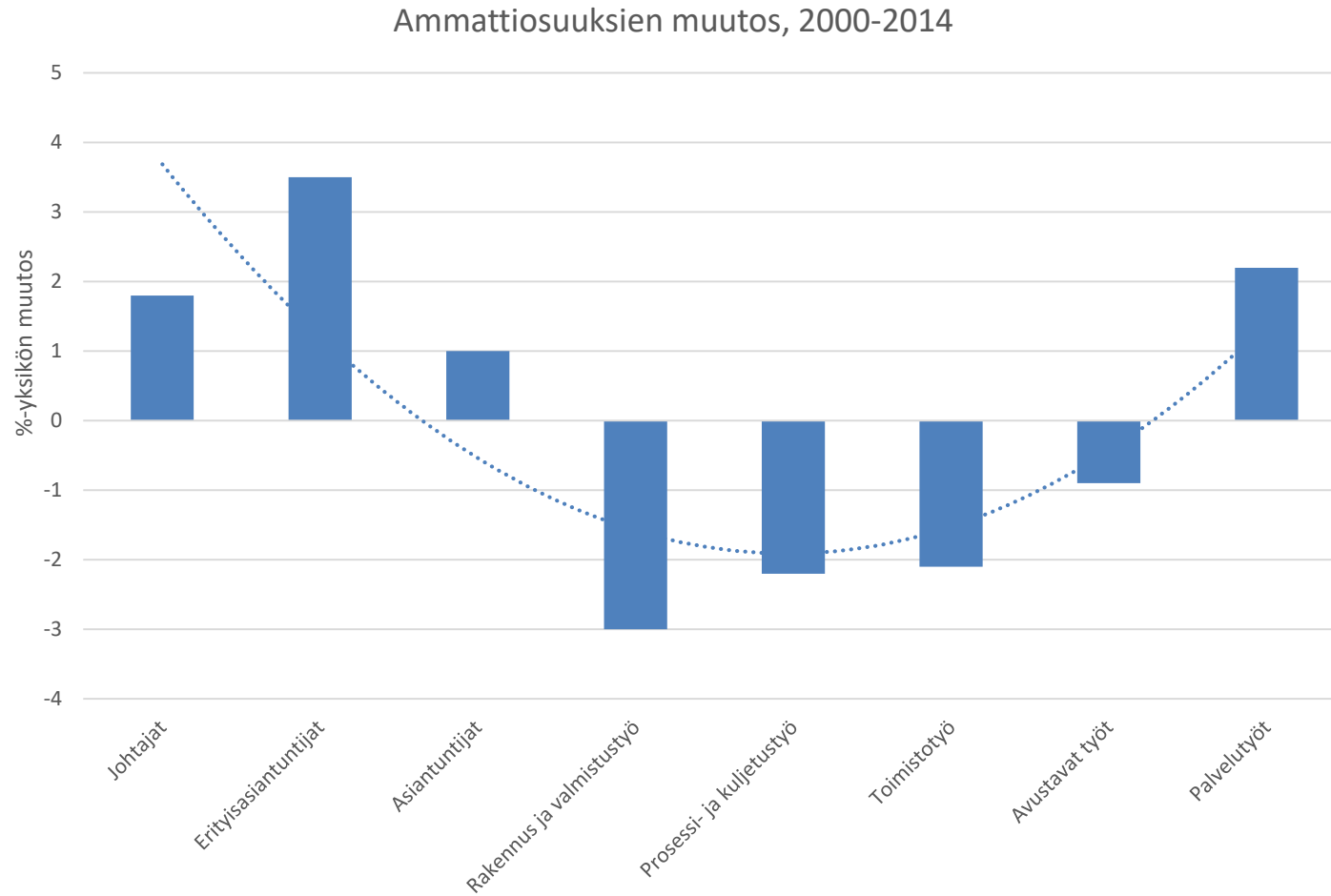
II. Kohtaanto-ongelma Suomessa: tilastollisia havaintoja

- ✓ Osaamistarpeet eivät kohtaa
 - ✓ Ammattirakenteiden muutos yhteydessä kohtaanto-ongelmaan
 - ✓ Koulutus(ala) ei kohtaa
- ✓ Kohtaanto-ongelman riesana työttömien kovin ydin
- ✓ Alueellisen liikkuvuuden kitkatekijät

Ammattirakenteiden muutos – mitä se tarkoittaa?

- Ammattirakenteiden muuttuessa osa ammateista katoaa työmarkkinoilta (tai niiden osuus pienenee), ja uusia nousee tilalle
- Yksi keskeinen ammattirakenteiden muutos: Työmarkkinoiden polarisaatio: Työllisyyden kasvu keskittyy matala- ja korkeapalkkaiseihin ammatteihin, kun samaan aikaan keskipalkkaisten ammattien osuus työllisyydestä vähenee. Työllisyyden muutos on U-käyrän muotoinen palkkatason suhteen

Ammattirakenteiden muutos Suomessa

Lähde: Pekkala Kerr ym. (2018)

Mikä aiheuttaa ammattirakenteiden muutosta?

1. Eryteisesti työtehtävien rutinisoituminen (ALM, 2003)

- Tietokoneet ovat **substituutteja (eli korvaavia)** sellaisille rutiininomaisille työtehtäville, jotka sisältävät paljon toistoa ja jotka voidaan ohjelmoida robottien tehtäväksi

2. Populaatorakenne – väestön ikääntyminen

- Väestön ikääntyminen selittää palveluiden kysynnän kasvun (mm. Moreno-Galbis & Sopraseduth, 2014)

3. Globalisaatio

- Esimerkiksi Kiinan halpatuonti, ulkoistaminen

4. Kysyntätekijät

- Tulojen kasvaessa halutaan enemmän myös palveluja

Ammattinimike	Ammattiluokitus 3- numerotasolla	%-yksikön muutos osuudessa 2009-1995
<i>TOP-15 häviäjät 1995-2009</i>		
Muut toimistotyöntekijät	419	-1,7
Fysiikan, kemian ja teknisten alojen asiantuntijat	311	-1,4
Rahaliikenteen asiakaspalvelutyöntekijät	421	-0,8
Sihteerit, tekstinkäsittelijät ym.	411	-0,8
Sähkö-, elektroniikka- ja tietoliikennelaitteiden asentajat ja korjaajat	724	-0,7
Koneasentajat ja -korjaajat	723	-0,7
Valimotyöntekijät, hitsaajat, levysepät ym.	721	-0,6
Maa- ja metsätaloustieteiden asiantuntijat	321	-0,6
Tekstiili ym. tuotteiden teolliset valmistajat	826	-0,5
Sepät, työkaluntekijät ja koneenasentajat	722	-0,5
Moottoriajoneuvojen kuljettajat	832	-0,4
Puunjalostuksen ja paperinvalmistuksen prosessityöntekijät	814	-0,4
Painopinnan valmistajat, tekstiilipainajat ym.	734	-0,4
Puutavaran käsittelijät, puusepät ym.	742	-0,2
Teollisuustuotteiden kokoonpanijat	828	-0,2

Ammattinimike	Ammattiluokitus 3- numerotasolla	%-yksikön muutos 2009-1995
<i>TOP-15 voittajat 1995-2009</i>		
Perus- ja lähihoitajat, lasten- ja kodinhoitajat ym.	513	1,5
Tietotekniikan erityisasiantuntijat	213	1,1
Liike-elämän ja järjestöalan erityisasiantuntijat	241	1,0
Sairaanhoitajat, kätilöt ym.	323	0,9
Rakennustyöntekijät ym.	712	0,8
Sosiaalialan ohjaajat ym.	346	0,8
Pienyritysten johtajat	131	0,6
Myyntin ja rahoituksen asiantuntijat	341	0,5
Pääjohtajat ja toimitusjohtajat	121	0,4
Tietotekniikan tukihenkilöt, operaattorit ym.	312	0,4
Rahdinkäsittelijät, varastotyöntekijät ym.	933	0,3
Rakennusten viimeistelytyöntekijät	713	0,3
Myyjät ja tuote-esittelijät	522	0,3
Katu- ja kotimyyjät ym.	911	0,3
Muut opetusalan erityisasiantuntijat	235	0,3

2010-2015: ulkoistaminen kasvaa!

- Työllisyysosuus on lisäksi vähentynyt:
 - Lähetit ja sanomalehden jakajat
 - Kassanhoitajat ja lipunmyyjät
 - Myynti- ja ostoagentit
 - IT-tekniikot ja tukihenkilöstö
 - Palkanlaskijat, vakuutus käsittelijät ym.
- Työllisyysosuus on lisäksi kasvanut:
 - Terveystieteiden asiantuntijat (optikot, fysioterapeutit, farmaseutit, suutekniikot, toimintaterapeutit ym.)
 - Suojelu- ja vartiointityö
 - Hallinnon erityisasiantuntijat
 - Tieto- ja viestintäteknologian erityisasiantuntijat
 - Rahoitusalan erityisasiantuntijat

Ammattibarometri 2018

TOP 15 YLITARJONTAA

- [Yleissihteerit - \(4120\)](#)
- [Vaatturit, pukuompelijat, turkkurit, hatunteki... - \(7531\)](#)
- [Käytön tukihenkilöt - \(3512\)](#)
- [Johdon sihteerit ja osastosihteerit - \(3343\)](#)
- [Graafiset ja multimediasuunnittelijat - \(2166\)](#)
- [Mainonnan ja markkinoinnin erityisasiantuntija... - \(2431\)](#)
- [Huonekalupuusepät ym. - \(7522\)](#)
- [Tieto- ja viestintäteknologian asentajat, korja... - \(7422\)](#)
- [Konepuusepät - \(7523\)](#)
- [Toimittajat - \(2642\)](#)
- [Painajat - \(7322\)](#)
- [Painopinnanvalmistajat - \(7321\)](#)
- [Yhteiskunta- ja kulttuuritutkijat - \(2632\)](#)
- [Matkatoimistovirkailijat - \(4221\)](#)
- [Pankki- ym. toimihenkilöt - \(4211\)](#)

TOP 15 PULAA

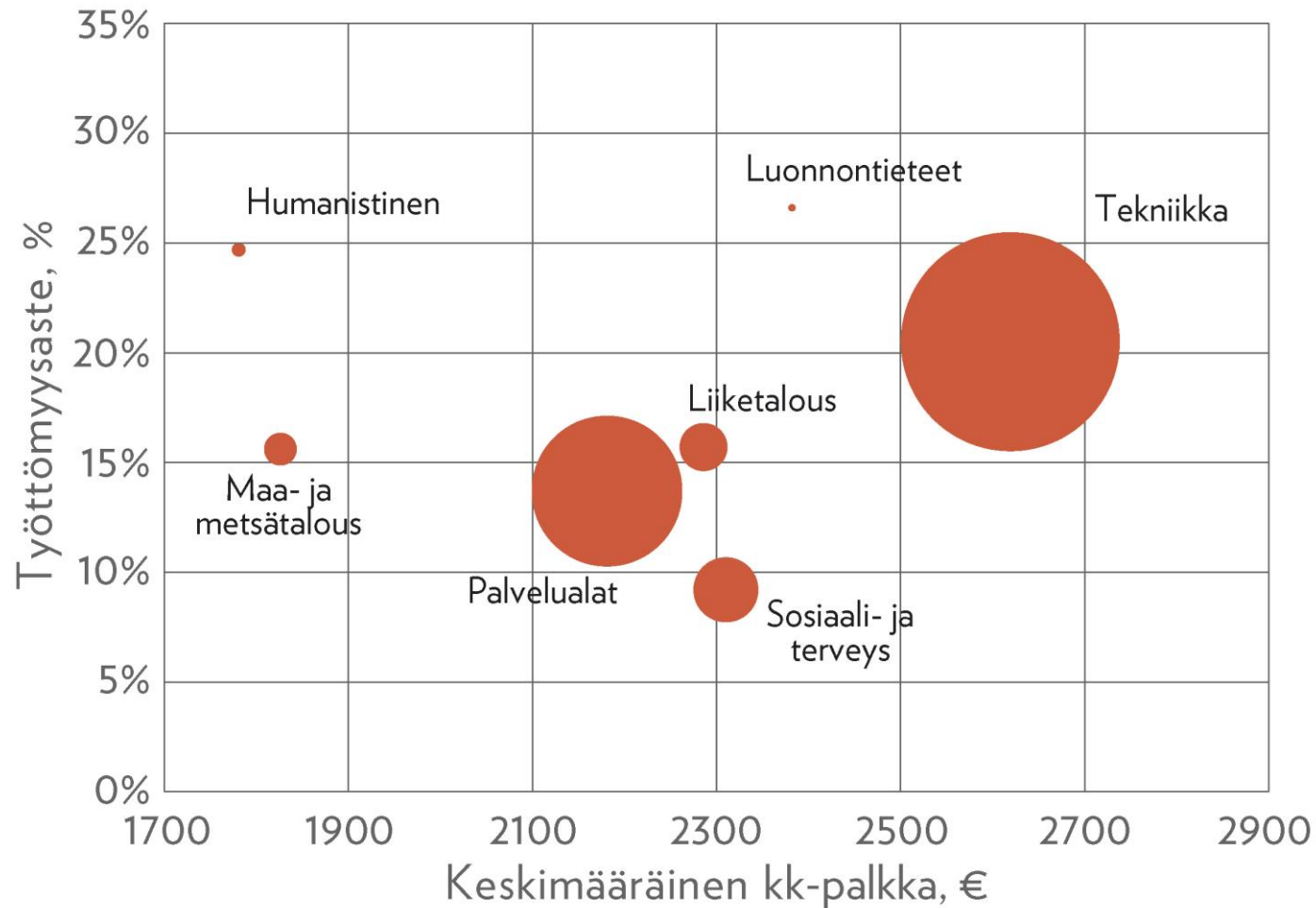
- [Kuulontutkijat ja puheterapeutit - \(2266\)](#)
- [Rakennusalan työnjohtajat - \(3123\)](#)
- [Rakennusinsinööri - \(2142\)](#)
- [Sairaanhoidtaja ja terveydenhoitaja - \(3221\)](#)
- [Sosiaalityön erityisasiantuntijat - \(2635\)](#)
- [Lastentarhanopettajat - \(2342\)](#)
- [Ylilääkärit ja erikoislääkärit - \(2212\)](#)
- [Myyntiedustajat - \(3322\)](#)
- [Yleislääkärit - \(2211\)](#)
- [Hammaslääkärit - \(2261\)](#)
- [Hitsaajat ja kaasuleikkaajat - \(7212\)](#)
- [Betonirakentajat ja raudoittajat - \(7114\)](#)
- [Puhelin- ja asiakaspalvelukeskusten myyjät - \(5244\)](#)
- [Muut rakennustyöntekijät - \(7119\)](#)
- [Toimisto- ja laitossiivoajat ym. - \(9112\)](#)

Yhteenveto #1:

- Ammattirakenteiden muuttumisella ja kohtaanto-ongelman välillä on selvä yhteys
 - Pohdintaa: ammattirakenteiden muuttuminen maailmanlaajuinen ilmiö (esim. EU), mutta miksi kaikissa maissa ei sitten ole kohtaanto-ongelmaa?
- Lisäksi uudessa tutkimuksessa on havaittu, että häviävien ammattien edustajat Suomessa sijoittuvat hyvin uusiin työtehtäviin, eivätkä päädy suurin joukoin esimerkiksi työttömyyteen

Koulutus(ala) ei kohtaa

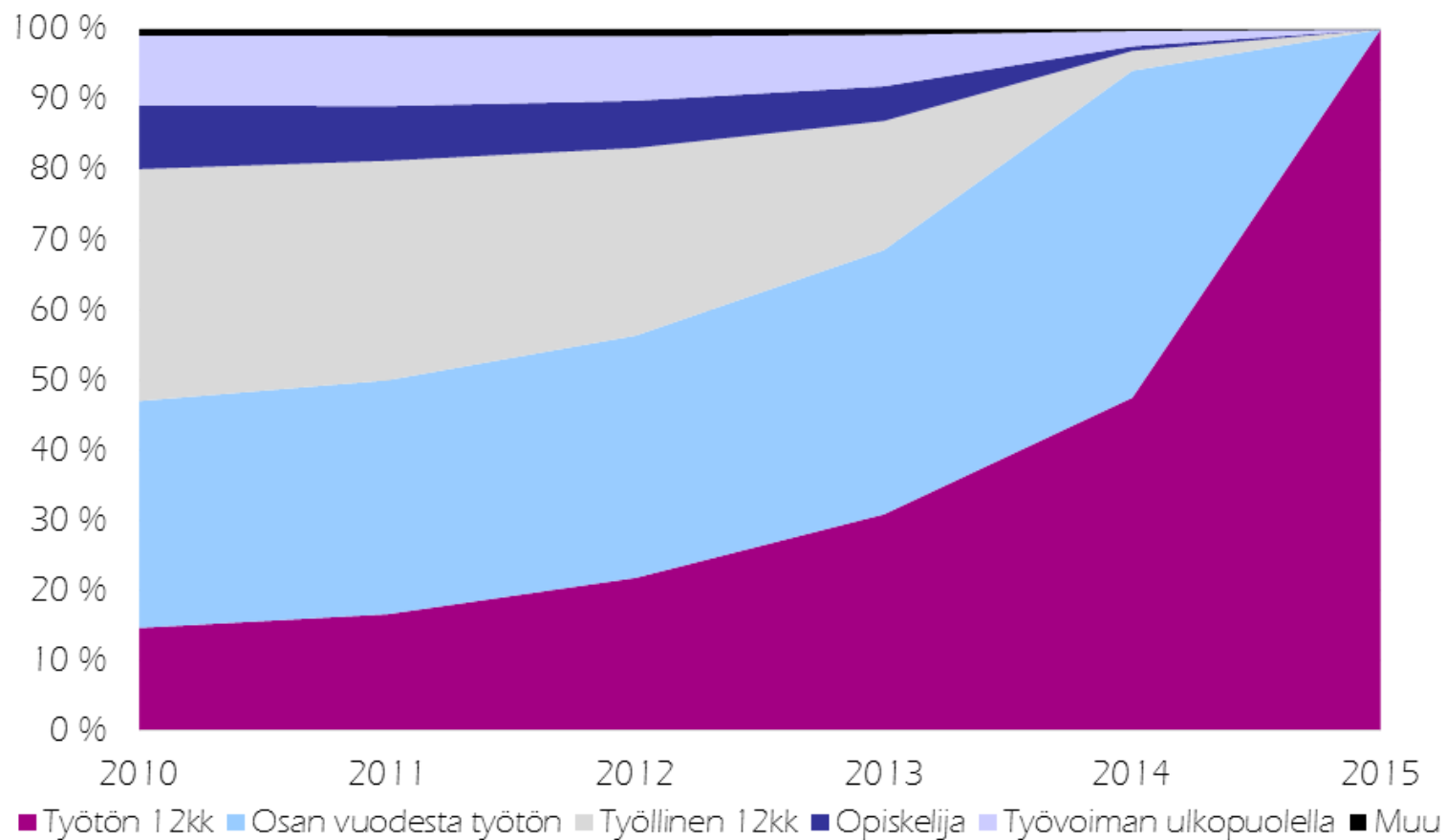
- Korkeakoulutus suojaa työttömyydeltä:
 - Tuoreimpien yksilötason tilastojen mukaan alle 35-vuotiaiden keskiasteen ammatillisen koulutuksen suorittaneista oli työttömänä 17 %
 - Vastaava työttömyysprosentti korkeakouluista valmistuneilla oli 7%
- Koulutusalojen välillä myös vaihtelua

Ammattirakenteiden muutos kurittaa erityisesti liiketaloudesta ja tekniikan aloilta valmistuvia, ammatillisen koulutuksen saaneita nuoria. Alle 35-vuotiaat. (Lähde: Maczulskij & Karhunen, 2017)

Kohtaanto-ongelman rasisitteena työttömien kovin ydin

Miten pitkäaikaistyöttömyyteen on päädytty?

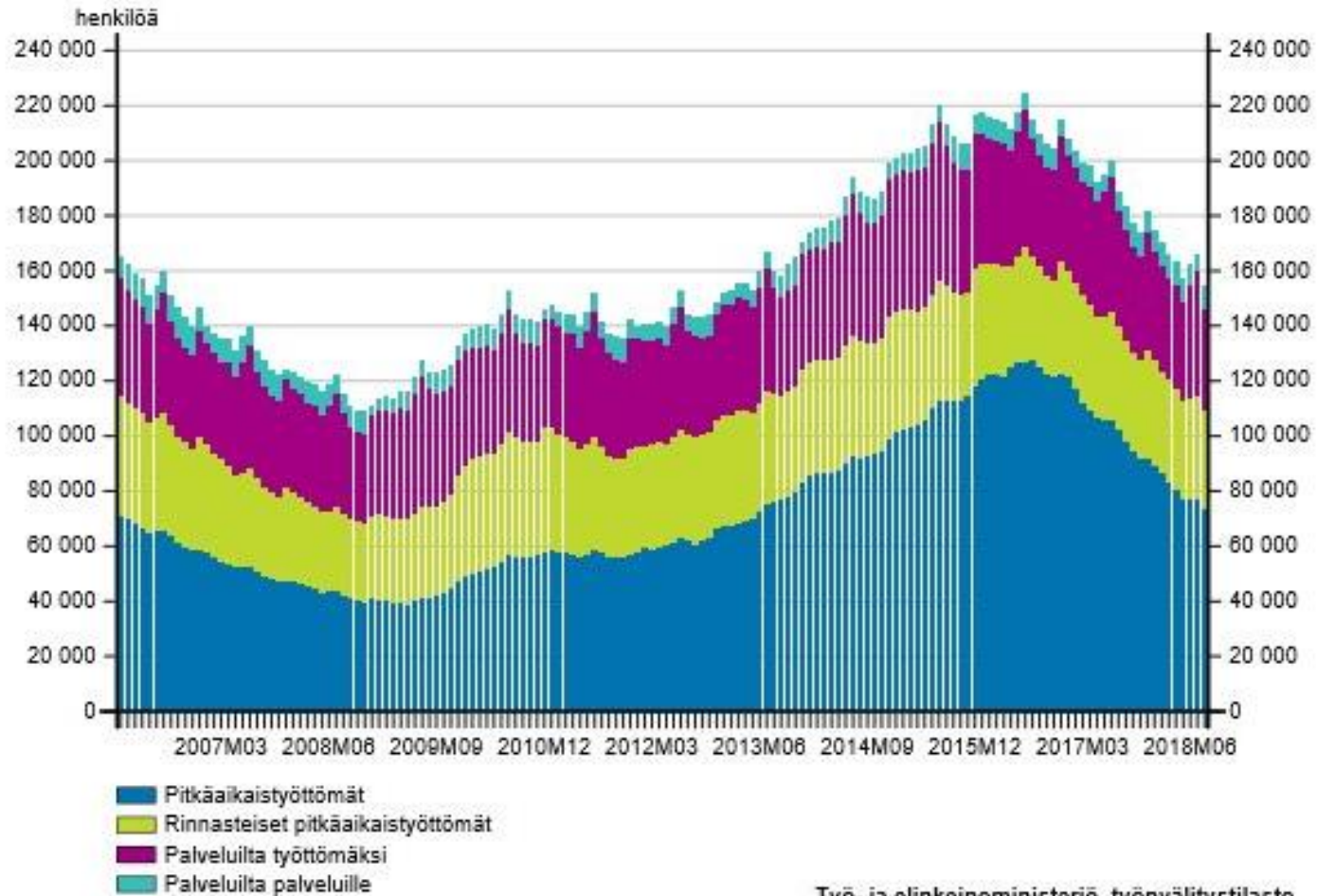
(Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos 2018)

Mistä pitkäaikaistyöttömät on tehty?

	Työlliset %	Kaikki työttömät %	Pitkäaikais- työttömät %
20-30-vuotiaat	21	24	11
31-40-vuotiaat	24	20	17
41-50-vuotiaat	24	20	20
51-64-vuotiaat	31	36	52
Miehet	50	57	59
Perusaste	10	24	28
Keskiaste	59	61	58
Korkea-aste	31	15	14
Havaintomäärä	2146089	347322	131916
Lähde: Tilastokeskus			
<i>Työlliset, työttömät ja pitkäaikaistyöttömät taustaominaisuuksien mukaan vuonna 2015</i>			

Sulaako kovin ydin?

Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys) 2006M01-2018M08

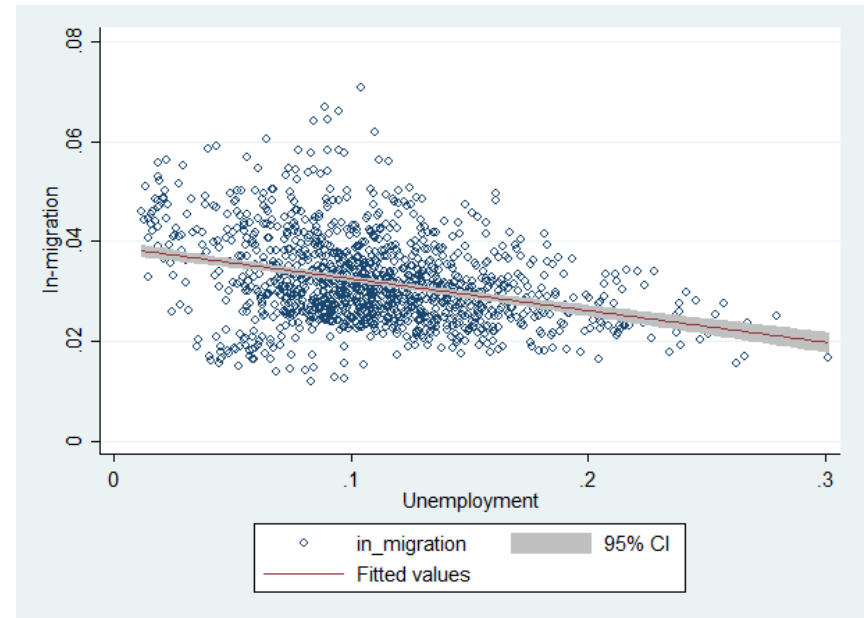
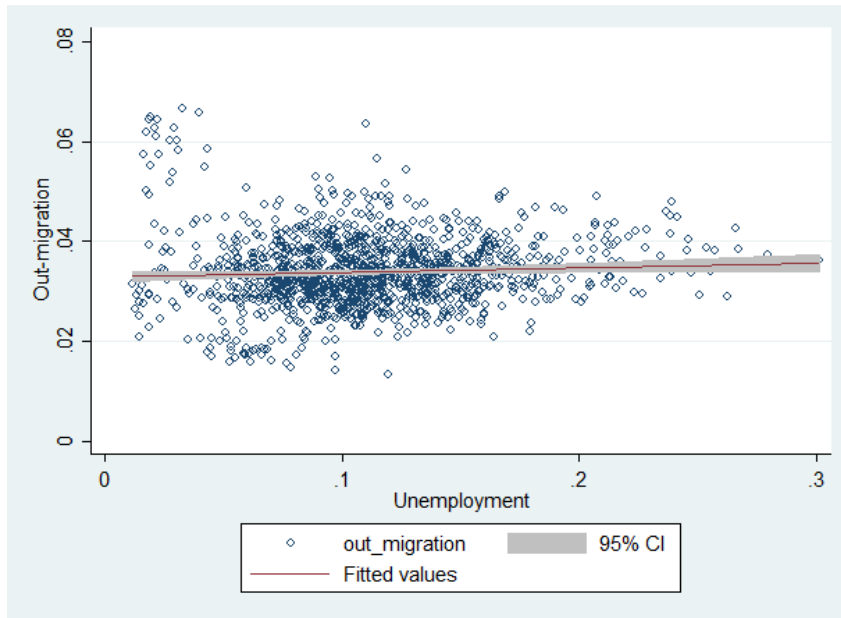

Työ- ja elinkeinoministeriö, työnvälitystilasto

Yhteenveto #2:

- Korkea koulutus antaa suojaa työttömyydeltä
- Pelkästään peruskoulun varassa olevilla erittäin heikko asema
 - Ei voida soveltaa esimerkiksi muuntokoulutusta
- Ammatillisen koulutuksen saaneilla myös heikohko työllisyys, mutta vaihtelee aloittain
- Vaikeasti työllistyvien määrä on laskenut vuoden 2015 piikin jälkeen, mutta sulaako kovin ydin?
 - Onko kyse ongelmista työn tarjonnassa (esim. kannustinloukut) vai työpaikkojen puutteesta?

Alueellinen liikkuvuus ja sen kitkatekijät

Lähde: Job displacement, inter-regional mobility and long-term earnings, PT working papers 2018 (Maczulskij, Böckerman & Kosonen)

Alueellinen liikkuvuus ja sen kitkatekijät

- Työttömyysshokki lisää seutukuntarajat ylittävää muuttamisen todennäköisyyttä Suomessa (n. 60 %)
- Toisaalta moni jää alkuperäiselle asuinalueelle työttömyydestä huolimatta – muuttamisen kitkatekijät:
 - Omistusasuminen ja heikosti toimivat asuntomarkkinat
 - Korkeampi odotettu palkka alkuperäisellä asuinalueella
 - Kouluikäiset lapset
 - Alhainen koulutus
 - [Kotipaikan preferenssi – sukulaisuussuhteet](#)

Alueellinen liikkuvuus ja myöhempi työmarkkinamenestys

- Työttömyysshokin jälkeen: muuttaneilla parempi työllisyys alueelle jääviin verrattuna
- Muuttaneet ansaitsevat heti muuttamisen jälkeen n. 6-10% vähemmän ei-muuttaneisiin verrattuna, mutta palkkaetu muuttuu pitkällä aikavälillä positiiviseksi, eritoten miehillä

Yhteenvedoa kohtaanto-ongelmasta

- Ammattirakenteet ovat muuttuneet Suomessa, mikä voi selittää [osan](#) kohtaanto-ongelmasta
- Myöskään työttömän koulutus ei aina vastaa työelämän tarpeita – korkea koulutus suojaa työelämän karikoilta
 - Työttömien kova ydin – mitä tehdä tälle?
- Alueellista liikkuvuutta tulisi parantaa vähentämällä muuttamisen kitkatekijöitä
- Poliittikasuosituksena mm. varainsiirtoveron vähentäminen, halvempien vuokra-asuntojen rakentaminen suuremmille seutukunnille, aikuiskoulutus, muuntokoulutus, investoiminen infraan

III. Tulevaisuuden haasteet: paheneeko kohtaanto-ongelma?

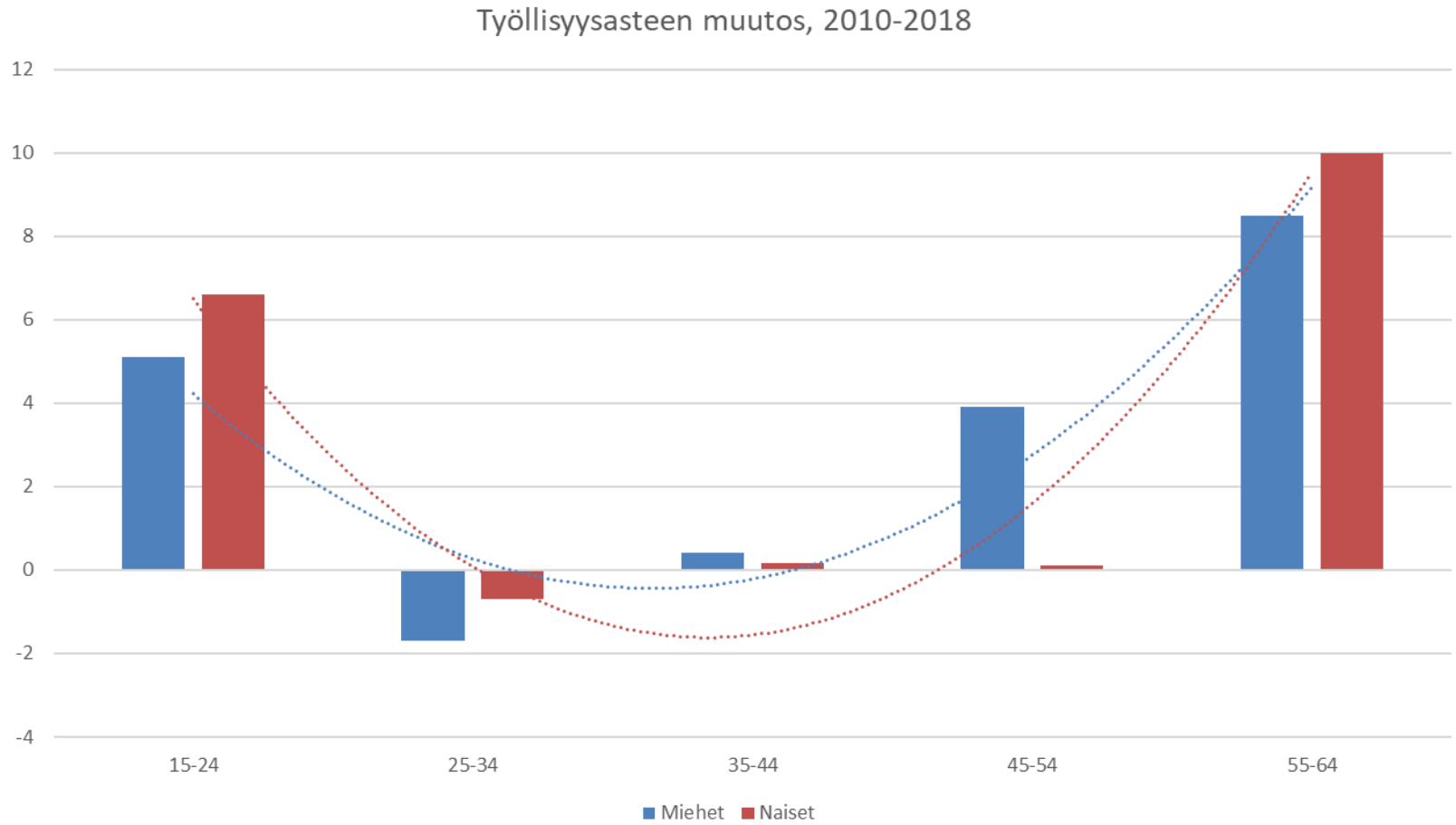
Mitä työtehtäviä katoaa jatkossa?

- Todennäköisesti toimistotöitä ja asiakaspalvelutehtäviä häviää edelleen
- Ulkoistamisen merkitys kasvaa – monet asiantuntijatyöt myös vaarassa
- Osa perinteisen teollisuuden ja rakentamisen työtehtävistä tehdään edelleen ihmislihaksilla – teknologiset innovaatiot mahdollisia pitkällä aikavälillä
- Vähittäiskaupan alojen työpaikat myös vaarassa
- Liput, lehdet, kirjat ym. sähköisessä muodossa
- Ulkoisvaikutukset voivat olla mittavia

Mitä osaamistarpeita tarvitaan tulevaisuudessa?

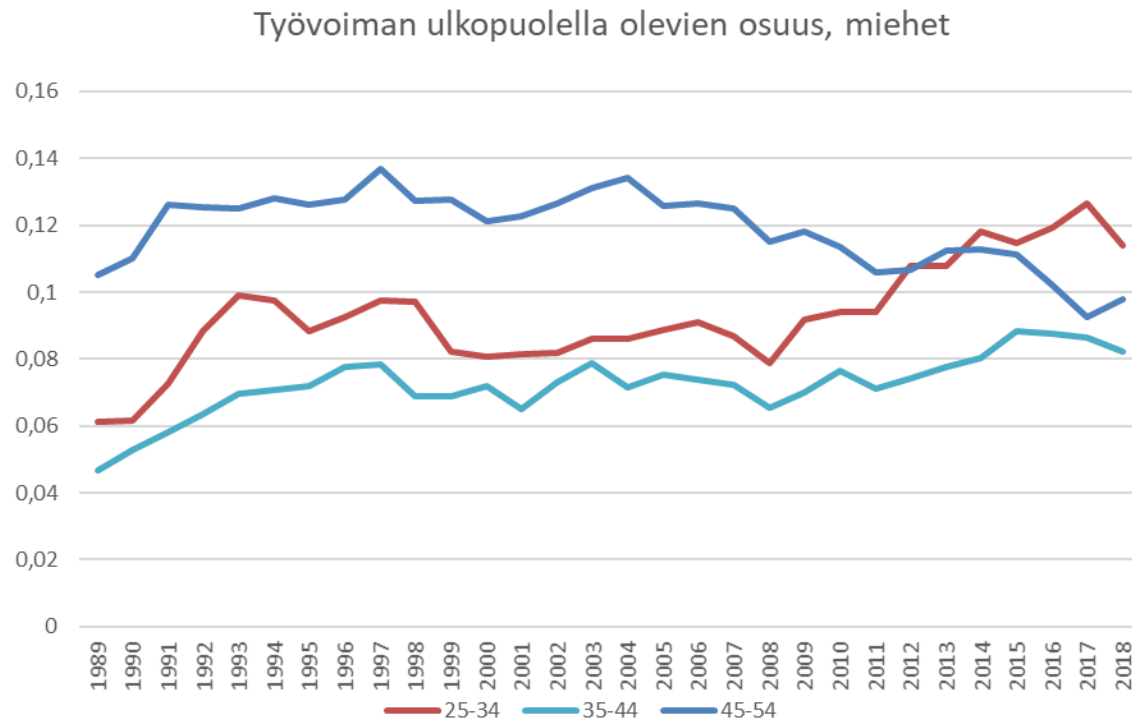
- Väestö ikääntyy: sosiaali-alojen, terveydenhuollon ja hoiva-alan työpaikkojen määrän tarve kasvaa
- Matemaattiset taidot, ohjelmointi ja tekniikka
- Palveluammattien kysyntä kasvanee myös
- Työmarkkinat ovat dynaamisia! Uusia ammatteja syntyy kun osa häviää. Esimerkiksi 20 vuotta sitten ei ollut bloggareita tai some-vastaavia

Työllisyyden ikäpolarisaatio

Parhaimmassa työiässä olevat miehet

'Prime-age' –miesten aktiivisuusaste on laskenut viimeisen 20 vuoden aikana

Parhaimmassa työiässä olevat miehet

- Yhdysvalloissa keskusteltu miesten siirtymistä työvoiman ulkopuolelle (“Why are prime-age men vanishing from the Labor Force?”)
 - Alhaisen koulutuksen omaavat miehet (kasvua 20-vuoden aikana jopa 70%)
 - Työkyvyttömyys, erityisesti kipulääkkeiden yleistymisen (Krueger 2016)
 - Ammattirakenteiden / osaamistarpeiden muutos
 - Paluu takaisin työvoimaan heikkoa
- Aihetta pitää tutkia Suomessa tarkemmin!

Yhteenvetoa tulevaisuuden haasteista

- Väestön ikääntyminen
- Ammattirakenteet voivat muuttua radikaalisti – toisaalta osa näkemyksistä muistuttaa skifiä
- Lisää investointeja koulutuspolitiikan kehittämiseksi
- Yritykset mukaan talkoisiin (ammattikoulutuksen reformi – onko kannattavaa?)
- Isona ongelmana työvoiman tarjonta – koulutus suojaa pahimmilta karikoilta, mutta:
 - Suomen PISA-tulokset laskeneet ja korkeakoulutuksen osuus pysähtynyt – iso ongelma kouluttamattomat nuoret
- Aktiivisuusasteen lasku

Kiitos!